

Nr 368.

Godkänd av första kammaren den 18 juni 1920.

Godkänd av andra kammaren den 18 juni 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen i fråga om motarbetande av oregelbunden arbetstillgång.

(Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 39.)

(Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 17.)

Till Konungen.

Inom riksdagen har av enskilda motionärer gjorts framställning i syfte att utredning måtte komma till stånd, huruvida och på vilket sätt, i huvudsaklig anslutning till de i avgiven motion angivna riktlinjer, en lagstiftning eller andra åtgärder kunna åstadkommas för att i möjligaste mån motarbeta den oregelbundna arbetstillgången med därmed följande arbetslöshet, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Uti ifrågavarande motion hava motionärerna, efter att hava påpekat, att någon systematisk fördelning av den i vårt land tillgängliga arbetskraften till förekommande av arbetslöshet i stort sett varken förekomme inom den enskilda företagareverksamheten eller vad beträffar staten och dess institutioner, gjort gällande, att varje medborgare hade att som en medborgerlig rättighet kräva *rätten till arbete*, ehuru det visserligen torde vara svårt att till det yttersta genomdriva denna princip.

I fråga om organiserandet av en verksamhet i motionens syfte hava motionärerna, som framhållit, att en mycket ingående utredning av förevarande fråga från olika synpunkter är påkallad, anfört följande:

»För att nå målet, som här uppställts, bör man först komma ihåg, att vad man måste syfta till är åstadkommande av en i största möjliga

mån jämn arbetstillgång från det ena året till det andra och under olika tider av året. Vad kan åtgöras för att åstadkomma sådana förhållanden? Jo, härvidlag inställer sig då först det uppslaget, att statens olika organ måste försöka på ett eller annat sätt samarbeta vid besluts fattande rörande igångsättande av arbete. Det är kanske därvid nödvändigt, att detta samarbete organiseras genom ett gemensamt organ — exempelvis socialstyrelsen. Hos ett sådant organ måste givetvis förefinnas vid varje tidpunkt en intim kännedom om arbetsmarknaden i allmänhet. Vid igångsättande av arbetet inom något statsföretag skulle man då samarbeta med detta centrala organ, som skulle utgöra en förmedlande länk mellan de olika statsföretagen ävensom helst även de kommunala företagen vid avgörandet utav frågor rörande tidsförläggningen av nya arbetsföretag. Givetvis skulle det dock kunna tänkas, att i många fall ordnandet av allmänna arbeten måste ske även mot detta organs anvisningar. Ty givetvis kunde under vissa förhållanden föreligga skäl, som tala för ordnandet av ett allmänt arbete på ett visst sätt, även om sociala skäl tala för, att detsamma bör planeras på annat sätt och förläggas till andra tider, än vad den ovan nämnda centrala organisationen skulle kunna finna lämpligt med hänsyn till behovet att förhindra arbetslöshet. Men i flera fall skulle man nog kunna genom det centrala organets arbete, grundat på en överblick över hela arbetsmarknaden, åstadkomma en jämnare fördelning av arbetet med därmed följande möjlighet att på ett lämpligt sätt överföra arbetskraften från det ena arbetsområdet till det andra och förhindra arbetslöshet eller åtminstone åstadkomma, att denna arbetslöshet ej tog så avskräckande former, som den nu ofta gör.

Men det torde nog vara nödvändigt, om man vill gå till botten av denna fråga, att även draga in den *privata* företagareverksamheten i den reglering, som här ifrågasättes. Några betänkligheter mot ett sådant förfarande borde ej finnas, då det gäller att söka åstadkomma sociala välfärdsanordningar av den art, som det här är fråga om. Svårigheter finnas visserligen att åstadkomma ett samarbete på detta område mellan den allmänna företagareverksamheten, d. v. s. statens och kommunernas och den enskilda företagareverksamheten. Men ett sådant samarbete torde dock icke vara omöjligt. Man kan t. ex. tänka sig en sådan anordning, att även de enskilda företagen ålades att med avseende på planering av större arbeten eller behovet av ökad arbetskraft i god tid, helst så lång tid förut som möjligt, inrapportera detsamma ävensom tiden för arbetenas igångsättande m. m. till den centrala myndigheten, som, enligt vad ovan sagts, även skulle handlägga frågorna om statens arbeten. Detta centrala organ

skulle på detta sätt få en överblick över arbetstillgången inom landets hela arbetsmarknad.

Man skulle alltså betrakta hela detta område som en enhet vid handläggande av de frågor, som här ovan omnämnts. Det skulle alltså gälla att åstadkomma ett slags ransonering — eller rättare sagt ett slags förläggande till ur social synpunkt och med hänsyn till arbetslöshetsproblemet lämpliga tider — av planerade arbetsföretag inom både enskild och allmän företagareverksamhet för att kunna åstadkomma en mera jämn arbetsmarknad. Även med avseende på den enskilda företagareverksamheten bleve det dock naturligtvis nödvändigt, att frågan om ett arbetsföretags tidsförläggning i vissa fall finge avgöras ur andra utgångspunkter än de här refererade. Ty givetvis skulle det ofta föreligga anledningar att medgiva undantag, då särskilda skäl därtill förefunnes. Huru stort det centrala organets befogenhet med avseende på rätten att ordna arbetet med avseende på tidsförläggningen m. m. skulle vara, är ej lämpligt att här upptaga till diskussion. Det bör överlämnas till utredningen att avgöra, huruvida denna befogenhet bör bliva rent prohibitiv eller rätten endast skulle få inskränka sig till att giva råd angående lämpligheten av att vid ett visst tillfälle igångsätta arbeten. Det synes dock, som om man på detta senare sätt knappast skulle kunna nå någon större effektivitet med anordningarna, varför den förra vägen skulle vara mera att förorda, isynnerhet då man kunde antaga, att den bestämmande centrala myndigheten skulle avdöma frågan med hänsynstagande till alla de omständigheter, som kunde finnas anledning taga hänsyn till.

Detaljerna i övrigt av hela denna verksamhet torde ej vara lämpligt att här gå in på. Så mycket bör dock sägas, att det måste bli nödvändigt, att denna verksamhet organiseras som en samverkande och enhetlig verksamhet, ävensom att ytterligare åtgärder vidtoges för att underlätta överförandet av arbetskraft från en plats till en annan i landet, och skulle det därvidlag finnas starka skäl — bland annat de nuvarande dryga biljettpriserna och vårt lands utsträckthet — som talade för att staten toge på sig, utan återkrävningsrätt, kostnaden för arbetskraftens transporter i mycket betydlig utsträckning.

Naturligtvis blir det dock knappast möjligt att på detta sätt fullt undvika arbetslöshet. Ytterligare åtgärder torde nog bliva behövlige. Som en sådan åtgärd, som även bör upptagas till prövning vid en blivande utredning, kan ifrågasättas en sådan lagstiftning, varigenom större ekonomiska företag, såväl allmänna som privata, vilka kunde anses vara ekonomiskt bäriga, skulle kunna skyldigkännas att vid arbetslöshet bidra till dess

minskande genom att påtaga sig skyldighet behålla ett visst antal arbetare eller i allmänhet bereda arbete åt dylika — naturligtvis mot vanlig avlöning inom facket — eller påtaga sig liknande förpliktelser, avpassade efter företagets storlek och ekonomiska bärighet. En sådan lagstiftning skulle knappast behöva väcka betänkligheter, då företag av ovan nämnt slag i allmänhet kunna bära en dylik belastning och i övrigt lätt torde kunna anordna en del arbeten (tillverkning av förlagsartiklar, reparationer m. m.) utöver de ordinära. Med avseende på statens företag kunde utgifter för dessa ändamål då bokföras på sådant sätt, att det framkom, att utgifterna voro föranledda av social hänsyn, så att dessa utgifter ej toges i betraktande, då man skulle avgöra, om företagen sköttes ekonomiskt eller ej.

Man har anledning antaga, att arbetslösheten skulle kunna på detta sätt betydligt minskas. Det återstode då att utöver detta tillgodose de arbetslösa, som trots dessa anordningar skulle kunna finnas. Härvidlag måste anslag från statens sida eller en arbetslöshetsförsäkring, varom ju utredning pågår, tillgripas. Det låge nära till hands, att även denna verksamhet i viss mån samordnades med den ovan nämnda sociala verksamheten. Ty naturligtvis skulle organ, som handhade den ovan nämnda verksamheten ha stora förutsättningar för att kunna biträda vid bedömandet och organiserandet även av arbetslöshetsanslagsverksamheten och arbetslöshetsförsäkringen.»

Riksdagens vederbörande utskott har i den ordning 46 § riksdagsordningen stadgar inhämtat yttrande över motionen från statens arbetslöshetskommission.

Arbetslöshetskommissionen framhåller bland annat, att den funnit motionens syftemål så behjärtansvärt och av sådan betydelse för åvägbringande av bättre förhållanden på arbetsmarknaden, att kommissionen måste giva detsamma sin principiella anslutning. Denna sin uppfattning har kommissionen förvärvat genom sin sexåriga verksamhet såsom statens centralorgan för arbetslöshetens bekämpande.

Riksdagen kan visserligen icke till alla delar ansluta sig till den motivering, som motionärerna anfört för sitt yrkande, men finner i likhet med statens arbetslöshetskommission syftemålet med motionen vara behjärtansvärt och av stor socialpolitisk betydelse.

Även om anstalter i motionens riktning icke helt kunna undanröja de ojämnheter i arbetstillgången, som nu göra sig gällande, så torde dock varje åtgärd, som syftar till att stabilisera arbetsmarknaden genom att mera jämt fördela arbetstillfällena, vara en fråga av stor nationalekonomisk betydelse. Särskilt torde detta hava sin giltighet beträffande den form av

arbetslöshet, som går under benämningen säsongarbetslöshet, vars skadliga verkningar på byggnadsindustriens område i viss mån bidraga till att försvåra den nu så aktuella bostadsfrågans lösning.

Liksom de mera provisoriska åtgärder, som genom arbetslöshetskommissionens försorg under den gångna kristiden vidtagits för beredande av arbetstillfällen åt oförvållat arbetslösa, utgjort ett viktigt led i den understödsverksamhet, som från det allmänna sida bedrivits för lindrande av den nöd, som den oförvållade arbetslösheten medfört, på samma sätt bör ock enligt riksdagens mening den av motionärerna här berörda frågan om ett mera permanent ordnande av dessa angelägenheter ställas i intim förbindelse med den under utredning varande frågan om arbetslöshetsförsäkring. Ty huru denna fråga än kommer att slutgiltigt lösas, torde dock ett av de viktigaste momenten i en blivande arbetslöshetsförsäkring bliva att tillse, att det i första hand kan beredas arbete åt de oförvållat arbetslösa.

Riksdagen, som funnit starka skäl tala för en utredning av denna fråga, har därför ansett, att denna utredning lämpligen borde verkställas av socialförsäkringskommittén, som för närvarande har frågan om arbetslöshetsförsäkringen under behandling.

I anslutning till vad riksdagen sålunda anført finner riksdagen sig böra tillstyrka motionärernas yrkande, dock att riksdagen ej ansett sig böra i sin hemställan i ämnet anhålla, att den ifrågasatta utredningen skall anslutas till de i motionen angivna riktlinjerna.

Riksdagen får alltså anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning eller andra åtgärder kunna åstadkommas för att i möjligaste mån motarbeta den oregelbundna arbetstillgången med därmed följande arbetslöshet, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 juni 1920.

Med undersåtlig vördnad.
